

ОСОБЛИВОСТІ ЛАТИНСЬКО-АНГЛІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ АНАТОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ-МЕТАФОР ІЗ МОДИФІКАТОРОМ – НАЗВОЮ ВМІСТИЛИЩА

Наталія ЛИСЕНКО, Алла БЕРЕСТОВА,

Національний фармацевтичний університет,
natalilisenko1977@gmail.com, balla19682802@gmail.com;

Ольга ЛИТВИНЕНКО,

Національний університет цивільного захисту України,
lytvynenko_olha@nuczu.edu.ua;

Лариса ШУТАК,

Буковинський державний медичний університет,
shutak.larysa@bsmu.edu.ua;

Лілія ДОРОШИНА,

Національна академія Національної гвардії України,
doroshyna.lilia@gmail.com

FEATURES OF THE LATIN-ENGLISH-UKRAINIAN TRANSLATION OF ANATOMICAL TERMS-METAPHORES WITH THE MODIFIER – THE NAME OF THE RECEPTACLE

Natalia LYSENKO, Alla BERESTOVA,

National University of Pharmacy,
ORCID ID 0000-0001-8607-2213, Researcher ID: HTQ-0741-2023;
ORCID ID 0000-0001-6036-7961, Researcher ID: Г-9822-2019;

Olha LYTVYENKO,

National University of Civil Protection of Ukraine,
ORCID ID 0000-0003-3322-8805, ResearcherID: HZJ-1869-2023;

Larysa SHUTAK,

Bukovynian State Medical University,
ORCID ID: 0000-0001-8038-4080, RESEARCHER ID: S-61-30-2016;

Liliia DOROSHINA,

National Academy of the National Guard of Ukraine
ORCID ID 0000-0002-0199-4372, Researcher ID: LSJ-1508-2024.

Лисенко Наталія, Берестова Алла, Литвиненко Ольга, Шутак Лариса, Дорошина Лілія. Особливості латинсько-англійсько-українського перекладу анатомічних термінів-метафор із модифікатором – назвою вмістилища. Мета статті – розглянути особливості латинсько-англійсько-українського перекладу анатомічних метафор із модифікатором – назва вмістилища. Проаналізовано досвід інших дослідників, зокрема О. Беляєвої та І. Ткаченко, Ю. Макаренко і М. Малащенко. Вид перекладацької трансформації встановлюється за типологією В. Карабана.

Фактичним джерелом обрано Terminologia Anatomica та видання «Міжнародна анатомічна термінологія (латинські, українські, російські й англійські еквіваленти)» за редакцією В. Черкасова (2010 р.). Зазначений аналіз проводиться вперше.

Методи дослідження. Застосовано метод суцільної вибірки для пошуку відповідних анатомічних метафоричних бінарм, а також використано семно-компонентний аналіз і порівняльний метод, що пояснює наявні перекладацькі трансформації.

Семно-компонентний аналіз проведено із застосуванням одинадцятитомного Словника української мови, за яким устанавлюється первинне лексичне значення, простежується перерозподіл сем, розвиток або заміна конотативного компонента.

Висновки. Досліджено переклад таких термінологічних сполук, як мішечок гортані, слезовий мішок, сумка волосини, слизова (синовіальна) сумка, молочна цистерна, поперекова цистерна, слухова капсула, суглобова капсула, ампула сім'яносної протоки, камера очного яблука тощо.

Установлено, що переважна більшість зазначених метафоричних термінів виникає на підставі подібності, до уваги беруться колір, форма тощо або функційна схожість. Зазвичай переклад здійснюється словом, що має такий самий характер образності.

Дослідження може бути використане при викладанні теорії перекладу для студентів-філологів, а також у вищих навчальних закладах медичного та фармацевтичного профілю при викладанні освітніх компонент «Українська мова за професійним спрямуванням», «Англійська мова за професійним спрямуванням», «Латинська мова та медична термінологія», а також у перекладацькій практиці.

Ключові слова: анатомічна метафора, метафорична бінарма, модифікатор, термінологічна сполука, термін-метафора, семно-компонентний аналіз, порівняльний метод.

Statement of the problem and its connection with important scientific tasks. Medical terminology is a popular topic for scientific research among modern

Ukrainian linguists, which is explained by the rapid development of the field. Medical science, practice and medical education are international in nature and require

a common, understandable, and universally recognized language.

Latin is such a language. Equally important is the use of uniform, official terminology in the state language in the state system of health care and education, in scientific publications and medical documents.

Each metaphor, in particular a metaphor-term, is a consequence of mental and linguistic activity of a person, which in the process of creation relies on a set of presuppositional background knowledge, marked by the peculiarities of the national worldview. Hence, there is a need for a comparative analysis of meaning transformations when translating medical metaphorical vocabulary from Latin into English and Ukrainian, as well as English-Ukrainian translation.

Actuality of the topic. As of today, there is no thorough research that would comprehensively describe the processes of the emergence of metaphorical valence in the medical terminology, in particular in anatomical and pathoanatomical terminology; a comparative analysis of the equivalents of terms-metaphorical binaries in Ukrainian, English, and Latin languages (international nomenclature) is also missing.

Analysis of recent studies that have begun to address the problem. The analysis of special literature proves that there is a number of approaches to the classification of translation transformations.

The semantic processes which took place during the formation of anatomical metaphorical binary terms in the Ukrainian language, comparison with the English equivalent and the international version in Terminologia Anatomica are considered to be an interesting and relevant topic for research.

Analyzing the borrowed medical terminology in the English language, O. Belyaeva and M. Melashchenko grouped lexical units into three main categories:

1) adapted (assimilated) Latin and Latinized Greek terms that have undergone certain changes in modern English and French;

2) non-adapted (non-assimilated) words that retain the original form of classical languages;

3) «hybrid borrowings» as a special combination of the two previous types. The authors note that the study revealed the fact that modern French assimilated significantly more terms from classical languages, while English most often retains their original (unadapted) form¹.

For the translation of anatomical terms, Yu. Makarenko and I. Tkachenko suggest using the following methods:

1. transcoding and match selection: lateral ligament – латеральна зв'язка;

2. match selection: calcaneofibular ligament – п'яткова малогомілкова зв'язка;

3. descriptive translation: mucosal – що відноситься до слизової оболонки².

Unfortunately, the authors do not detail the methods and do not give separate examples of the translation of metaphorical binaries.

P. Newmark offers the following translation options for metaphors:

1) preserving the image in the translation language;

2) replacing the image of the source language with a standard image of the translation language, which does not contradict with the culture of the target language;

3) reproduction of a metaphor using a figurative comparison with the preservation of the image (but with a possible change of expression);

4) translation of a metaphor (or figurative simile) using a figurative simile (or, sometimes, a metaphor) with an interpretation of the meaning (this facilitates understanding, but may lead to a loss of expressiveness of the statement);

5) rendering the semantics of the metaphor descriptively (can be used if the metaphor is vague and preservation is inappropriate, although certain aspects of the instruction of the statement may be lost);

6) omitting the metaphor if it is redundant (optional);

7) preservation of the metaphor with the concretization of the meaning in order to strengthen the image³.

But the classification of modifier types of the metaphorical term according to V. Karaban seems to be the most successful⁴:

- a metaphorical word that has the same or a very similar character of imagery;

- a metaphorical word that has a different character of imagery;

- – a non-metaphorical word that conveys only the denotative meaning of the English metaphorical word, not imagery.

The aim of the research. To analyze the peculiarities of the Latin-English-Ukrainian translation of anatomical metaphors with the modifier name of the receptacle.

Presentation of the main research material.

To select the lexical material for the study, we used the continuous sampling method from the publication «International Anatomical Terminology (Latin, Ukrainian, Russian and English equivalents)» edited by V. Cherkasov (2010)⁵, also used TA (Terminologia Anatomica), published on the website International federation of associations of anatomists⁶.

¹ Melashchenko M., Bieliaieva O., Lysanets Yu. «Lexical Borrowings from Classical Languages in the English and French Medical Terminologies: A Comparative Study», *Wiadomości Lekarskie*, 2018, Vol. 71, Nr. 5, P. 1081 [in English].

² Makarenko Yu., Tkachenko I. «Do problemy perekladu medychnykh termiev v naukovomu anhlomovnomu medychnomu teksti» [To the problem of translation of medical terms in a scientific English-language medical text], *Naukovi zapysky Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, 2014, Vol. 21, P. 267 [in Ukrainian].

³ Newmark P. About Translation. Clevedon: Philadelphia Multilingual Matters, 1991, P. 87-90 [in English].

⁴ Karaban V. Posibnyk-dovidnyk z perekladu anhliiskoi naukovi ta tekhnichnoi literatury na ukrainsku mov [Handbook for translating English scientific and technical literature into Ukrainian], Vinnytsia: Nova knyha, 2001, P. 22 [in Ukrainian].

⁵ Cherkasov V., Bobryk I., Humynskyi Yu., Kovalchuk O. Mizhnarodna anatomichna terminolohiia (latynski, ukrainski, rosiiski ta anhliiski ekvivalenty) [International anatomical terminology (Latin, Ukrainian, Russian and English equivalents)], za red V. Cherkasova, Vinnytsia: Nova knyha, 2010, 391 p. [in Ukrainian].

⁶ Terminologia Anatomica. URL: <https://fipat.library.dal.ca/ta/>

Metaphors belonging to the semantic class «name of the receptacle», – the fourth largest group among the anatomical medical terms which we have analyzed. The most popular modifier is sac – **мішок (мішечок)** (*мішечок гортані, слъзовий мішок, анальний мішок, пневризматичний мішок, черевний мішок, горловий мішок, грижовий мішок, зацічний мішок, зародковий мішок, шкірний мішок, перикардальний мішок, суглобний мішок, ембріональний мішок* etc.) and bursa – **сумка** (*серцева сумка, суглобова сумка, підм'язова сумка, підшкірна сумка, глоткова сумка* etc.).

Also, long metaphorical series form modifiers cistern – **цистерна** (*міжніжкова цистерна, молочна*

цистерна, поперекова цистерна, мозолиста цистерна etc.) and capsule – **капсула** (*слухова капсула, суглобова капсула, капсула кришталіка, жирова капсула, носова капсула*). A typical option for emergence is external similarity and functional similarity.

In binaries with a modifier **мішок (мішечок)** the nuclear sema remains relevant: «a container sewn from a piece of coarse fabric for storing and transporting loose bodies and various things, as well as a large paper bag for the same purpose»⁷, the emphasis is on the «receptacle» component. Accordingly, when forming an anatomical term – a metaphor, functional similarity is taken as a basis.

Lat.	sacculus laryngis	saccus lacrimalis
Eng.	laryngeal saccule	lacrimal sac
Ukr.	мішечок гортані ⁸	сльзовий мішок ⁹

The translation from Latin and English is carried out by a metaphorical word that has the same figurative character: sacculus (saccus) (Lat.) – sac (Eng.) and – мішок (мішечок) (Ukr.). The only difference, which is a generally isolated phenomenon, is the translation of the genitive metaphor from Latin into English adjectival binary.

In metaphorical binaries with the component **сумка**, the meaning «a structure of connective tissue that surrounds or contains joints, internal organs, etc.» is actualized¹⁰, included in the dictionary codification. From a morphological point of view, binaries retain their features when translated.

Lat.	bursa pili	bursa synovialis
Eng.	bursa pili	synovial bursa
Ukr.	сумка волосини ¹¹	слизова (синовіальна) сумка ¹²

The translation from Latin and English is carried out by a metaphorical word that has the same figurative character.

In metaphorical compounds with the modifier cistern, the term «storage, tank for water and other liquids» remains

relevant»¹³, the transfer occurs on the basis of functional similarity.

The translation from Latin and English is carried out by a metaphorical word that has the same figurative character: cisterna (Lat.) – cistern (Eng.) – цистерна (Ukr.).

Lat.	cisterna chyli	cisterna lumbalis
Eng.	chyle cistern	lumbar cistern
Ukr.	молочна цистерна ¹⁴	поперекова цистерна ¹⁵

A sufficiently productive modifier in the formation of metaphorical series is a **capsule**. The lexeme actualizes the term «a thin membrane that covers internal organs or painful formations in the body»¹⁶. Transfer occurs on the

basis of functional similarity – the ability to wrap and protect internal organs.

The translation from Latin and English is carried out by a metaphorical word that has the same figurative character.

Lat.	capsula lentis	capsula articularis
Eng.	capsule of lens	articular capsule
Ukr.	слухова капсула ¹⁷	суглобова капсула ¹⁸

Much smaller in number is the group of binarms with the ampoule modifier and the camera modifier. In the lexeme, the

nuclear ampoule remains as «a hermetically sealed glass vessel for storing medicinal and other substances in a sterile state»¹⁹.

⁷ Slovnyk ukraïnskoi movy: V 11-ty tomakh. [Dictionary of the Ukrainian language: In 11 volumes], Kyiv: Naukova dumka, 1970-1980, Vol. IV, P. 762 [in Ukrainian].

⁸ Cherkasov V., Bobryk I., Humynskiy Yu., Kovalchuk O. Mizhnarodna anatomichna terminolohiia (latynski, ukraïnski, rosiïski ta anhliïski ekvivalenty..., op. cit., P. 112

⁹ Ibidem. P. 271

¹⁰ Slovnyk ukraïnskoi movy: V 11-ty tomakh..., op. cit., Vol. IX, P. 837.

¹¹ Cherkasov V., Bobryk I., Humynskiy Yu., Kovalchuk O. Mizhnarodna anatomichna terminolohiia (latynski, ukraïnski, rosiïski ta anhliïski ekvivalenty ..., op. cit., P. 88.

¹² Ibidem. P. 68

¹³ Slovnyk ukraïnskoi movy: V 11-ty tomakh. ..., op. cit., Vol. IX, P. 219.

¹⁴ Cherkasov V., Bobryk I., Humynskiy Yu., Kovalchuk O. Mizhnarodna anatomichna terminolohiia ..., op. cit., P. 184.

¹⁵ Ibidem. P. 194.

¹⁶ Slovnyk ukraïnskoi movy: V 11-ty tomakh. ..., op. cit., Vol. IV, P. 97.

¹⁷ Cherkasov V., Bobryk I., Humynskiy Yu., Kovalchuk O. Mizhnarodna anatomichna terminolohiia ..., op. cit., P. 269.

¹⁸ Ibidem. P. 51

¹⁹ Slovnyk ukraïnskoi movy: V 11-ty tomakh..., op. cit., Vol. I, P. 40.

Lat.	ampulla ductus deferentis	diverticula ambullae
Eng.	ampulla of ductus deferens	diverticula of ambulla
Ukr.	ампула сім'явиносної протоки ²⁰	дивертикули ампули ²¹

The transfer takes place on the basis of functional similarity – the ability to wrap, contain.

In the lexeme, the camera acquires relevance as «the inner hollow part of any building, machine or device»²².

Lat.	camerae bulbi
Eng.	chambers of eyeball
Ukr.	камера очного яблука ²³

Transfer occurs on the basis of functional and external similarity – the ability to wrap, contain, have a hollow inside. In addition, the anatomical binary term *очне яблуко* is translated into English as *eyeball*, into Latin – *bulbus oculi* (eye bulb). Here a translation with a metaphorical word is observed that has a similar character of imagery (similarity of form is taken as the basis of the transfer).

Metaphors belonging to the semantic class «world of objects» are one of the most numerous groups among anatomical medical terms.

When forming metaphorical anatomical terms belonging to the semantic class «name of the receptacle», the most popular modifier is *мішок (мішечок), сумка* and *цистерна*.

Less productive modifiers for the formation of metaphorical binaries are *капсула, ампула, камера*.

Conclusions and prospects for further research.

In the metaphorical binaries studied in this research, the translation is usually carried out by a metaphorical word that which the same figurative character, sometimes by a non-metaphorical word, then a non-metaphorical binary term is formed. We also observe the translation from Latin into English with a monotermin.

The research can be used in teaching the theory of translation for philology students, as well as in higher educational institutions of a medical profile when teaching the disciplines «Ukrainian language for professional purpose», «English language for professional purpose», «Latin medical terminology», as well as in translation practice.

The study of metaphorical binaries among folk names of medicinal plants is considered to be a productive material for further research.

Лисенко Наталя – кандидат філологічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології Інституту підвищення кваліфікації спеціалістів фармації Національного фармацевтичного університету. Авторка 130 праць наукового та навчально-методичного, 11 навчальних та навчально-методичних посібників з грифом МОН та МОЗ України. Сфера наукових інтересів: символи та метафори в поетичному тексті, семно-компонентний аналіз та особливості перекладу метафор-термінів, методика викладання української мови, дистанційне викладання української мови та української мови як іноземної, викладання педагогіки для дорослої аудиторії, застосування елементів геймінгу і візуалізації при викладанні зазначених дисциплін.

Lysenko Natalia – PhD in Philology, associate professor of the Department of Pedagogy and Psychology of the Institute for Advanced Training of Pharmacy Specialists of the National University of Pharmacy. She is the author of about 130 scientific, educational and critical publications, 11 educational and teaching issues, which was approved by the Ministry of Education of Ukraine and the Ministry of Health of Ukraine. Scientific interests: symbols and metaphors in the poetic text, semicomponent analysis and peculiarities of the translation of metaphor-terms, methods of teaching the Ukrainian language, distance teaching of the Ukrainian language, teaching of the Ukrainian language as a foreign language, teaching pedagogy for an adult audience, using elements of gaming and visualization in teaching these disciplines.

Берестова Алла – кандидат філологічних наук, старший викладач доцент кафедри фундаментальних та суспільно-гуманітарних наук Національного фармацевтичного університету. Наукові інтереси: семно-компонентний аналіз та особливості перекладу метафор-термінів, методика викладання української мови, дистанційне викладання української мови та української мови як іноземної.

Berestova Alla – PhD in Philology, associate professor, associate professor of the Department of Fundamental and Social and Humanities of the National University of Pharmacy. Scientific interests: semicomponent analysis and peculiarities of the translation of metaphor-terms, methods of teaching the Ukrainian language, distance teaching of the Ukrainian language, teaching of the Ukrainian language as a foreign language.

Литвиненко Ольга – кандидат філологічних наук, доцент кафедри мовної підготовки Національного університету цивільного захисту України. Наукові інтереси: історична граматики, семно-компонентний розбір та особливості перекладу метафор-термінів, методика викладання української мови, дистанційне викладання української мови, викладання української мови як іноземної, викладання англійської мови.

Лутуєнко Оліга – PhD in Philology, associate professor, associate professor of the language training department of the National University of Civil Protection of Ukraine. Scientific interests: historical grammar, semi-component analysis and peculiarities of translation of metaphor-terms, methods of teaching the Ukrainian language, distance teaching of the Ukrainian language, teaching of the Ukrainian language as a foreign language, teaching of the English language.

Шутак Лариса – кандидат філологічних наук, доцент кафедри суспільних наук та українознавства Буковинського державного медичного університету, автор близько 160 праць наукового, навчально-методичного та публіцистичного характеру, з яких 1 монографія, 5 розділів до двох колективних монографій, 7 навчальних та навчально-методичних посібників з грифом МОН та МОЗ України, 1 національний підручник. Коло наукових

²⁰ Cherkasov V., Bobryk I., Huminskyi Yu., Kovalchuk O. Mizhnarodna anatomichna terminolohiia ..., op. cit., P. 128.

²¹ Ibidem. P. 128

²² Slovyuk ukrainскоi movy: V 11-ty tomakh..., op. cit., Vol. IV, P. 82.

²³ Cherkasov V., Bobryk I., Huminskyi Yu., Kovalchuk O. Mizhnarodna anatomichna terminolohiia ..., op. cit., P. 269.

інтересів: категоріальна граMATика української мови, порівняльне мовознавство, українська медична термінологія, лінгвопсихологія, українознавство в системі вищої освіти.

Shutak Larysa – Candidate of Philology, Associate Professor of Department of Social Sciences and Ukrainian Studies of Bukovinian State Medical University; she is the author of about 160 scientific, educational and critical publications, including 1 monograph, 5 sections in 2 monographs, 7 educational and teaching issues, which was approved by the Ministry of Education of Ukraine and the Ministry of Health of Ukraine, 1 national textbook. Research interests: Ukrainian, linguistics and cultural studies, problems of the research of Ukrainian medical terminology, the national language education in universities, categorial Ukrainian grammar.

Дорошина Лілія – кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології, перекладу та стратегічних комунікацій

Національної академії Національної гвардії України. Коло наукових інтересів: лексикологія, лінгвокультурологія, методика викладання української мови, теорія мовної комунікації, стратегічні комунікації, перекладознавство.

Doroshyna Liliia – PhD in Philology, Associate Professor of the Department of Philology, Translation and Strategic Communications of the National Academy of the National Guard of Ukraine. Scientific interests: lexicology, linguoculturology, methods of teaching the Ukrainian language, theory of linguistic communication, strategic communications, translation studies.

Received: 13.11.2024

Advance Access Published: December, 2024

© N. Lysenko, A. Berestova, O. Lytvynenko, L. Shutak, L. Doroshyna, 2024